

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՒՂԱՆՆԵՐԻ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

ԽՐԱԿՐԱՏՈՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՂԱԼԱԹԻԱ, ԷՍԿԻ ՊԱՆԵՐ ՅՈՒՐԱՆԻ

Խրագրութեան ուղղութեամբ համայն կամ այլ
գրութիւն եւս չի դարձուիր

Bureaux du Journal "HAÏRÉNIK",
GALATA, ancien local de la BANQUE IMP. OTTOMANE

10 ՓԱՐԱՅ

ՀԱՅՐԵՆԻԻ

ՕՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԽՐԱԿՐԱՏՈՒՆ
ՇՐՋԱՆԱՐԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԳԱՅՐՈՒԹԻՒՆ			
Պայտ	Համար	300	Թիւ 76 ղշ. ՄԼԻՔ
Կապալաներ	150	40	
Կապալաներ	300	100	
Կապալաներ	150	50	
Կապալաներ	75	25	
Ստոր երկրաց	300	25	Ֆրանկ
(Գրքի աստիճանի ծախքը խմբագրութեան վրայ (Գրքի աստիճանի փոխարին փող կը ծախսուի 100 ղշի տեղ 115 ղշ)			

عظمه اسكي باق عثمانیه
خبر دنيك خراسی اداره خانه سته

10 ՓԱՐԱՅ

ԱՌՈՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՔ

Այն դեպքերուն որոշ մեր երկ-
րին մէջ առեւտրով զբաղողները մէ-
ջեւն ընկերութիւն կը կազմեն, կը
լուծեն, կը վերանորոգեն, եւ այն
էնչ որ ընկերութիւնն որոշ մէջ կը
կատարուի այն ամէն գործողութիւնները,
տեղի տուած են այնքան սխալմունք-
ներու, զեղծումներու ու խաբար-
յութեանց, որ Առեւտրական Սե-
նիկը չարախօսութեամբ հարկ դատած
է այս վիճակին դարձան մը գըտ-
նելու հարցը մէջտեղ հանել, եւ
եւ ինքն ալ, ըստ իր կարողութեան,
այս խնդիրն լուծում մը առաջար-
կել:

Երբ անհատ մը իր հաշիւն եւ
իր սոսկական ստորագրութեամբ
գործ մը ընելու համար ձեռք կը
ներկայանայ, դուք խելոյն կը մտա-
ծէք որ պէտք է քննել, պարտել,
չափել չափիւնը ստոր անցնելու, ներ-
կայն, ունեցած շարժուն եւ ան-
շարժ գոյքերը, վայելած վարկը,
նոյն խիստ արագութեամբ եղանակը: Նոյն
աշխարհութիւնն անշուշտ պիտի ու-
ղենք ունենալ նաեւ երբ ձեռք կը
ներկայանայ անձ մը, ոչ իր ան-
հատ այլ իր ընկերութեան մը վարկը:
Իոյնք մտքի մը առջեւ բնական
է որ խելոյն ցցուն սա հարցումներ-
ը: Ի՞նչ է այս ընկերութիւնը, ե՞րբ
կազմուած է, ե՞րբ կը վերջանայ,
ի՞նչ դրամագումար ունի, ի՞նչ տե-
սակ մարդերէ կը բաղկանայ, ի՞նչ
գործեր կ'ընէ: Այս ամէն տար-
բեր վերին աստիճանի կարեւոր են:
Ասոնք այն սկզբնական որոյց վրայ
կրնանք լսել բարձրացուցած է
ընկերութիւնն ըստ ձեռք: Այդ-
չէնքին ալ հաստատութիւնն իր սե-
նիկն ունի: Երբ անհատ մը հարցումներ
էր անհատ մը հարցումներէն կախեալ
է: Ուստի, հարկ է դիտել թէ ի՞նչ
պիտի են այդ սկզբները, ի՞նչ դի-
մացկոնութիւն ունին:

Այս, սովորութիւն մը կայ որ
կ'ուզէ որ երբ երկու կամ աւելի
մարդիկ միասին ընկերանան, չըր-
բարական մը հանձն հրապարակի թայց
չըրբարականն, որոշ սովորութիւնն
օրէնքով ստիպողական չըլլալով շատ
քիչերու կողմէ ի գործ կը դրուի,
շատ անբաւական միջոց մըն է ընդ-
հանրութեան իմացներու ընկերու-
թեանց կազմութիւնը, լուծուիլնե-
րը, փոփոխութիւնները եւ այլն:

Ու երբ միտ բերէք որ աշխար-
հիւ ամէն կողմ տիրած նոր ոգիին,
նոր ուղղութեան պատճառով ան-
հատական տուներն ամէն տեղ կը
նուազին հեռանկարէ՝ ապաւերջը բաց
թողնելու համար ընկերական ձեռ-
նարկութիւններու, այն ատեն ձեռքի
համար շատ կարեւոր պիտի համա-
րիք ունենալ ապահով միջոց մը ու
րով կարողանայիք, ուղած ատեն
նիւր, անսխալ եւ պաշտօնական տե-
ղեկութիւններ ստանալ, առանց
ծախքի, առանց նեղութեան, ընկե-
րութիւն մը կազմող անդամներուն,
բերած գրամագումարներն եւ այլ մա-
սերուն վրայ:

Լոյս աչքով դործ ընելը ամե-
նուն ուղած բանն է: Այս հրապա-
րակութեան պէտքն այն ատեւան
զգալի է որ ամէն երկրի մէջ օրէ-
նագէտներն աշխատեն եւ զայն քա-
հացներու համար յատկացնեն կա-
նոններ հիմնել: Եւ, որովհետեւ
մարդկային տկարութիւնն ու ոգոր-
մեկութիւնը ուրիշ կերպ չէր կրնար
ընել, նոյն խիստ այս ամենապարզ
նիւթին վրայ մարդիկ երկրէ երկիր
տարբերող արամագումարութիւններ հա-
տատեն են, այնպէս որ բազմապէս
նպատակն այս ինչ տեղ քիչ մը
իրազերծուած է, այն ինչ տեղ ալ
զրեթէ ամենեւին:

Առանց միջադէպին իրաւագի-
տութեան լաբլորնիթ ուղծելու առաջ-
նորդելու, եթէ չէք ձանձրանալ
փոքրիկ քաղաք մը ընելու միտքն
այլեւս ազգերու օրէնագրութիւն-
ներէն:

Յիշատակելի կ'ուզեն որ ընկերու-
թեան դաշնագրին համառոտութիւ-
նը հազարդուի ընդհանրութեան Այս
ընկերութիւնը պիտի կրնայ ըլլալ,
այսինքն այնպիսի ընկերութիւն մը
որ պատասխանատուութիւնը բաժ-
նետոմարի (+սէն) մը չափանախա-
կութիւն, այլ անձնական է, անհատն
է եւ իւրաքանչիւր ընկերին ներկայ
ու ապագայ բոլոր գոյքերուն վրայ
կը տարածուի:

Այս համառոտութիւնը պիտի
պարունակէ հետեւեալ յիշատակու-
թիւնները:

1. Ընկերութեան անունները:
2. Ընկերական անունը (ֆէրմ):
3. Ընկերութեան կեդրոնատեղին:
4. Մատակարարելու, վարելու, ստո-
րագրելու արժեքներ անձին անձեր:
5. Ընկերութեան սկսելուն եւ վեր-
ջանալուն թուականները:
6. Ընկերութեան տեսակը:
7. Ընկերութեան դրամագումարը:

Հրապարակի մը համար էն ա-
ւելի կարեւորներէն մին է թերեւս
ընկերներու անունաց յիշատակու-
թիւնը: Եթէ օր մը ձեռք ներկայա-
նայ ընկերութիւն մը սա անունը
Պ. Մէրքէր + Է. Է. Է., կարելի չէ որ
հասկնաք քանի՜ հոգի կայ ազոր
մէջ, և ատուերի մէջ մնացող ըն-
կերները ծանօթ Պ. Մէրքէրեան
պէս ընկերութեան պարտքերուն
համար արդեօք անձնապէս, անհու-
նապէս, իրենց ներկայ ու ապագայ
բոլոր գոյքերուն վրայ համարաշխա-
րա պատասխանատու են, թէ չէ
միմիայն մինչեւ ունեցած բաժինին,
օրինակ 200, 300 կամ 1000 ոսկիի
չափ: Ուրիշ խօսքով այդ ընկեր-
ութեան պիտի լինի մէջ +սէն: Ընկե-
րութեամբ միացած են:

Այս հանգամանքները դիտել
անհրաժեշտ է, քանի որ երբ ընկե-
րութեան մը ազդանք կամ դրամ
կուտաք, պէտք է առաջուց գիտ-
նալ թէ որոնք են որ ըստ օրինի
ձեռք առնելը պայմանօրին վճարե-
լու միտքն ու պատրաստի միջոցով լու-
նագատուիլ եւ իւրաքանչիւր ընկե-
րալ ուրան մասի մը համար:

Այս գաղափարին բնական հե-
տեւանքն այն է որ +սէն ընկե-
րութեան անունները ամէն ալ յի-

շատակուն: Դալով +սէն ընկե-
րութեաններուն, քանի որ հոն ան-
հատն պատասխանատու մը չկայ,
այլ ամէն ոք իր ստորագրած բաժ-
նին (+սէն) չափով միայն պարտա-
ւոր կը մնայ ընկերութեան անուն-
ընկերութեան գէժ, բնական է դա-
նալ որ յիշատակուի միմիայն բա-
ժիններուն քանակը եւ ամէն մէկ
բաժնի վրայ արդէն եղած եւ ապա
ըլլալը վճարումները, առանց բաժ-
նետեղերուն անունաց, բան մը որ
նիւթագէտ անկարելի է, զի երբեք
հարկերն ու հարկերն ու հարկերն
լուին այս բաժնետեղները:

Անոգում չըլլալ թերեւս յիշե-
լով մեր օսմանն օրինակները որ
փրանսականին թարգմանութիւնն է,
կը պահանջէ միեւնոյն յիշատակու-
թիւնները, սա տարբերութեամբ որ
այդ ցուցակին մէջ +սէն ընկերու-
թեան դրամագումարն նշանակու-
մը պարտաւորելու ըլլալ չիտի:

Հրատարակելի կ'ուզեն ա-
նոք են, լաւ. բայց ի՞նչ ձեռքով եւ
ի՞նչ պարտաւորութեան տակ:
Խնդրոյն բոլոր կենսականութիւնն
հոն է:

Յիշատակի մէջ, ընկերութեան
կազմութեան ամիս մը յետոյ, դաշ-
նագրէն մէկ մէկ օրինակ ընկերու-
թեան կեդրոնատեղին առեւտրա-
կան եւ հաշտարար դատարաններուն
ի պահ կը տրուի:

Միեւնոյն ամիս մէջ, պաշտո-
նական ծանուցումներու յատուկ լր-
ագրի մը մէջ դաշնագրին համա-
ռոտութիւնը կը հրատարակուի, վեր-
ջիւղած ցուցակով մը:

Յիշատակի օրէնքը յառաջադի-
մութիւն մըն է մերկին վրայ որ կը
պահանջէ միմիայն դաշնագրին հա-
մառոտութեան հրապարակումը, եւ
այս պիտի ուրիշ կերպով չհատարուի
բայց եթէ +սէն ընկերութեան մէջ
ի կախ գրուելով միայն թէ Ժո-
ղովուրդը, գուրաք, առանց լուրի
կը մնայ:

Պէտքեղայնք Յիշատակէն ալ ա-
ւելի լաւ օրէնագրութիւն մը ունին
այս մասին: Պէտքեղայնք մէջ, ընկե-
րութեան դաշնագրի, կազմութե-
նէն 15 օր յետոյ, աւանդ կը ձգուի
դատարանին քով, որու դրացի
պաշտոն ունի, 10 օրուան մէջ, նախ
լրագրիներուն մէջ հրատարակելու ա-
նոյն համառոտագրութիւնը, եւ ապա,
մասնաւոր յաւելումներուն մէջ: Այս
յաւելումներէն մէկ մէկ օրինակ
երկրին բոլոր դատարաններուն կը
ըրկուին եւ ասկէ ի դատ ի մի կ'ամ-
փոխուին մասնաւոր հաւաքածոյ մը
մէջ, զոր ամէն մարդ ուղած ատեն
կրնայ երթալ կարգաւ: Առեւտրական
աշխարհը Պէտքեղայնք մէջ կազմուած
որ եւ ինչ ընկերութեան վրայ այս-
պէս չուտ եւ ամէն տեղ տեղեկու-
թիւններ կրնայ ձեռք անցնել:

Առեւտրական Սենեկին շարա-
թալները կը ձգուի այդ Սենեկին
իրաւաբանութեան մէջ մտնելու տալ այս
ամէն գործողութիւններն որք, ինչ-
պէս տեսնէք, երրորդական ազդե-
րու մէջ դատարաններուն չորսը մի-
այն կը կատարուին:

Հսկողութիւն մը պէտք է, տա-
րակոյ չկայ, որպէս զի առեւտրա-
կան ընկերութիւններու մասին հրա-
պարակ անտեղեակ չմնայ: Նկա-
տելով սակայն որ առեւտրող մի-
այն Պոլսի տեղի չունենար, այլ ա-
մէն քաղքի մէջ, մինչեւ անդամ հոն
ուր առեւտրական սենեակ չկայ,
պէտք է ընդունիլ որ դատարանաց
միջոցով աւելի լաւ կրնայ այդ պաշ-
տոնը կատարուիլ, ճիշդ ինչպէս եւ
բոլոր, քանի որ ամէն քաղքի մէջ
դատարան մը կրնանք գտնել մեր
երկրին մէջ:

Ի՞նչ պիտի պատահի, եթէ այս
վերոգրուած գործողութիւնը չկա-
տարուին:

Երրորդական օրինակներն այս
պարագային մէջ ընկերութիւնը չ-
էլ, չէլ, չէլ: Նկատել տալու իրա-
ւունքը կուտան ամէն անոյց որը
այդ ձեւակերպութեան անգործա-
դրութեան երեսին կրնան վնասուիլ:

Այս այս Դամիլիսի սուրն է որ
կախուած կ'ուզենք տեսնել շատ
որոշ եւ յայտնի կերպով մեր երկ-
րին ամէն առեւտրական ընկերու-
թեանց վրայ: Այս երկրիւն տակ,
ամէն ոք աւելի ինքնաբեր պիտի ցոյց
տար վերոյիշեալ հրապարակութիւնն
ընելու: Ասոր տարակոյ չկայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՐԻՋԻ ՎԵՅԱՅՈՒՆԵՐԸ

ԱՐԱՄ ՅԱՏԻԼԵԱՆ

Բարիք գացող հայ ուսանողները հե-
տեղեւն կը մտնան հին աւանդութիւն-
ները, Բժշկական վարժարանին ճամբան,
զոր աչքերին զոյ կրնան գտնել Թուր-
քոյ յառաջընթացի ընդհանրական
ընդհանրական հայ երիտասարդներ,
մինչեւ ցարդ արժամարտուած բուն
հիմունքներն ունենան իրենց
ընդհանրական հիմունքները, ճամբար
հետազոտութեան մը գեղեցիկ օրինակ
կուտան:

Յիշատակի գիտական հաստատու-
թեանց մէջ առաջնակարգ տեղը կը
ընէ: Բազմաբնուէական վարժարանին,
կամուրջներու եւ խնուրներու վարժա-
րանին եւ Հանքային վարժարանին հետ
Արեւմտեան Եւրոպայի քաղաքներուն
կեդրական վարժարանը, Էջմ Սանդուլ,
որ 1829ին հիմնուած մասնաւորներու ձեռ-
քով, վերջին պիտի ձեռնարկէ ան-
ցած է: Այդ վարժարանը տուած է Յիշա-
տակին ամէնէն մեծ ճարտարագէտները,
եւ, երկու ծանօթ անուններ միայն յիշելով,
անոր նախնին աշակերտներն են Պ. Էֆէլ,
համանուն աշտարակին հեղինակը, եւ Պ.
Գոնդալան, 1889 թ Յուդայական Սե-
նեկին հիմնադրող ճարտարագետը:

Վարժարանի սկիզբն ի վեր սակաւա-
թիւ հայ աշակերտներ ունեցած է: Այդ
վարժարանին մէջ իրենց ուսումնաւոր
են միայն Սեդրակ պէյ Պալան, Պոլսոյ
փաշա Նուպար, Գեորգ Էֆէնտի Սալան,
Սերվիլէն Էֆէնտի (որդի), Հիւրմուզ Է-
ֆէնտի, Զեմ կարծի որ ամենցմէ դուրս
ուրիշ Հայ աշակերտած ըլլալ վարժարա-
նին:

Այս տարի բոլոր այդ նշանաւոր չըր-
ջանաւարտներուն վրայ աւելցած է երկ-
րորդական մը, Արամ Էֆ. Յուդայան:

Տանկերու տանկերը տարին ի վեր
հայ աշակերտ չկար Էջմ Սանդուլի մէջ,
թէպէտ անիկը երկու հայ չըլանաւարտ-
ներուն փայլուն բաղդը գրելու մը եղած
ըլլալու էր ուրիշներու: Հիմա երկու Հա-

յն եւս կ'աշակերտեն վարժարանին, Ա-
րամ Էֆէնտի Գեորգալի երկրորդ կարգը
եւ Լեւոն Էֆէնտի Մուրաթեան՝ առաջին
կարգը:

Իրու է սակայն թէ ինչպէս յիշեալ
երկը վարժարաններուն նոյնպէս եւ Է-
ջմ Սանդուլի երկը տարւած չըլանը
անցուլ աշխատութիւն եւ երկրի կամ
կը պահանջէ: Յայտարարենք դատեցէք:

Ա. Տարի. Ուսողութեան եւ երկրա-
չափութեան բարձրագոյն ուսումնարանը.
Ընդհանուր բնագիտութիւն եւ տարրա-
լուծութիւն. Երկրաբանութիւն. Դար-
տարապետութիւն. Մեքենայիչութիւն.
Մեքենայիչութիւն:

Բ. տարի. Արհեստարանութիւն (Լէ-
տեքէ). Մեքենայիչութիւն. Երկրա-
ծանութեան գիտականութիւն. Ար-
հեստագործական բնագիտութիւն. Եր-
գեղարդ մեքենայ. Արհեստագործա-
կան բնագիտութիւն. Բարձրագոյն յի-
նութիւն. Բարձրագոյն անասնու-
թիւն եւ արհեստագործութեան իրաւա-
գիտութիւն. Մեքենայիչութիւն:

Գ. տարի. Մետաղագործութիւն եր-
կաթի. Մեքենայիչութիւն. Երկա-
թութիւն. Հանքագիտութիւն. Մեքենայիչութիւն.
Մեքենայիչութիւն. Արհեստագործա-
կան բնագիտութիւն. Հանքագիտութիւն.
Հանքագիտութիւն:

Ու. Գ. Կը կարծեք թէ այս խորախորհուրդ
հայիներուն մէջ երբեք տարի շարունակ
մտորած ուսանողը տարին երեւ ըստ
ունի արդէն իր չափը, տարիքէն առաջ
արդէն հազած ծանրակայ լրջութիւն մը:
Ձէ, կենսական մէջ դու նոր թուականող
երիտասարդ մըն է, որ պատանի պիտի կու-
տան ապահովագին, եթէ չունենար իր
պատկառաղեցիկ վրայագիրը, վրայագիր
մը որով այս տարւած 134 ընթացա-
ւարտներուն առաջին կէտին մէջ կ'ուտուի
իր անունը: Այնոյ, դուրսի, դուրս-
հազորդ, համար, իր խոր իմացուն աշ-
քերուն մէջ երկար ու չոր հաշիւները
չեն մարած անուշ ու թալարող մտքով:
Այդ տարիքին մէջ ճշմարիտ պատիւ
մըն է իրեն համար: Երբ Սանդուլի վր-
կայագիրն տիրանալով, Իր անդամիկները,
իրմէ առաջ Էջմ Սանդուլին երկու Հա-
յրը բարձրագոյն են մեր մէջ իրենց
վարժարանին զոյակը: Երբ Սանդուլի
որ ինք ալ նոյն պիտի ընէ, դատելով
մասնաւոր այն յաջողութիւնն զոր արդէն
կրցած է ձեռք բերել այսքան մատաղ
տարիքի մը մէջ:

ԱՍՊԵՏ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԲՈՒՆԻԿ

Իտալիոյ աւագանիքը. Բոմբարդիւնի նոր
թուական մը. Ստալինգրադի պէտք. Սե-
նեկին հիմնադրող ճարտարագետը. Եւ
մեքենայիչութիւն. Եւ մեքենայիչութիւն:

Անոնք որք Իտալիոյ հին բարի օրե-
րուն սիրահարներն են, Եւրոպայի բոլոր
վրայական գիտելիքներն որք Դաւապարտի ու
Սիկիլիայի անտառներուն պատմութիւն-
ներուն կը սիրեն օրորուիլ, որք գիտ-
նալով վտանգը՝ կ'երթան իտալական
ընտերուն ու անտառներուն մէջ առե-
ւանդուելու հետոյ իտալական, սկսած
են իրենց ու հրճուիլ Ալ թող չի գտն-
գտան թէ իտալական բարբեր սովո-
րական գեղեցիկութիւն մը առած են, թէ
կարելի է բոլոր մացառուները, բոլոր
ընտերուն, բոլոր մեծ ճամբայները պը-
տարի՝ առանց ամենափոքր արկածի մը
հանդիպելու: Բոմբարդիւնի գեղեցիկ օ-
րերը վերանորոգելու վրայ են եւ արտաշու-
ղութիւնն փրկողները կրնան Իտալիա
երթալ: Աւագանիքը նորէն երեսուն եւ
լած են եւ կարգ մը փայլուն շահատա-
կութիւններով կարծես կ'ուզեն վերջը
լուծել իրենց երկրաբանականայ տն-
գործութեան:

